

Prof. dr. sc. Đuro Š. Medić

TEMELJNI PROBLEMI EKONOMSKE ORGANIZACIJE DRUŠTVA

Bilješke i teze

za predavanje iz „Ekonomске politike” , održano
na Pravnom fakultetu u Osijeku

1.03. 2017.

1. RIJETKOST RESURSA I ROBA I NEOGRANIČENE POTREBE ZA EKONOMSKIM DOBRIMA

- Slobodna dobra i ekonomska dobra
- -Nesklad između:
 - a) oskudnosti prirodnih i/ili proizvedenih resursa i roba, i
 - b) neograničenih potreba povećanog broja ljudi za robama i uslugama na planeti Zemlji i pojedinim državama
- Neoliberalna politika u globalizaciji tranziciji povećava siromaštvo i jaz (razliku) između životnog standarda zemalja u centru kapitalizma i zemalja na periferiji
- Ovaj i drugi ekonomski problemi rješavaju se pomoću izbora i organizacije ekonomskog sistema i ekonomske politike
- Loš ek. sistem i pogrešna ekonomska politika pogoršavaju ekonomske i demografske probleme – što je sada slučaj

2. IZBOR VREDNOTA, EKONOMSKOG SISTEMA I EKONOMSKE POLITIKE

A. Izbor vrednota , političkog i ekonomskog sistema

- političke partije i vlada predlažu
- parlament odlučuje u obliku donošenja Ustava i drugih sistemskih zakona (Zakona o poduzećima, zakona o HNB.....)
- izbor oblika vlasništva: privatno, državno, društveno, mješovito
- izbor ciljeva i strategije ekonomskog razvoja društva
- izbor ekonomskih politika s kojim se mogu ostvarivati izabrane vrednote i ciljevi
- Sistemski, politekonomski i povijesni pristup

IZBOR VREDNOTA, EKON. SISTEMA I EK. POL. (2)

Pojave sklada i nesklada između vrednota, ciljeva i tipova ekonomske politike

Povijesni pregled:

Na Zapadu: - dominacija keynesijanske škole mišljenja

- državno –kapitalistički sistem od 30-tih do 80-tih godina XX stoljeća- državna regulacija i država blagostanja...

Od 90-tih godina obnova neoliberalizma i financijskog kapitalizma

Na Istoku: dominacija marksističke škole i rani socijalizam

- u bivšoj Jugoslaviji (od 1950 do 1990.)- samoupravni socijalizam

-od 1991., u RH :- neoliberalizam i obnova kapitalizma

3.TEMELJNA PITANJA EKONOM. ORGANIZACIJE DRUŠTVA (1=

3.1. TKO, ŠTO (koje robe i usluge) I KOLIKO MOŽE I TREBA PROIZVODITI?

-odgovori zavise od :

- a) izabranog ekonomskog sistema i ek. politike
- b) osobne preferencije i sklonosti poduzetništvu
- c) „poduzetničke klime”- procedura osnivanja poduzeća, propisa, poreza....
- d) državnih poticaja za proizvodnju....
- e) ukupne potražnje i cijena za robama i uslugama
- f) procjene mogućnosti zarade u proizvodnji ovih ili onih roba, itd

TKO, ŠTO I KOLIKO TREBA PROIZVODITI (2)

Tko treba proizvoditi- izbor temeljne jedinice proizvodnje:

- a) Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo (OPG)
- b) Poduzeća – domaća (privatna i/ili državna)
- c) Obrtnici
- d) Strane multinacionalne kompanije

Što je temeljna jedinica optimizacije:

- a) domaće poduzeće, b) Republika Hrvatska, c) multinacionalne kompanije ili d) Eu-Ropska unija

RH kao jedinica optimizacije i konflikti oko tog pitanja u vrijeme tranzicije i globalizacije financijskog kapitalizma

3.2.TEMELJNI OBLICI ORGANIZACIJE PODUZEĆA

- Sadašnja procedura osnivanja i registracije poduzeća
- Glavni formalno-pravni oblici organizacije poduzeća:
 - a) društvo s ograničenom odgovornošću (d.o.o.)

b) dioničko društvo (d.d.)

Upravljanje dioničkim društvom:

- a) skupština dioničara
- b) Nadzorni odbor
- c) Direktor

Usporedba sa ranijim samoupravnim poduzećima

3.3. KAKO PROIZVODITI-POMOĆU KOJE TEHNOLOGIJE

-Izbor tehnologije:

– posebno važan problem,

- zbog utjecaja na troškove i konkurentnost

-Minimizacija troškova i maksimizacija prihoda i zarada

- Nužnost suradnje:

- a) inženjera, pravnika i ekonomista,

- b) poduzetnika i tijela državne vlasti

- Domaće inovacije u tehnologiji

- Transfer tehnologije iz velikih i razvijenih zemalja

- Informacijsko-telekomunikcijska tehnologija u vrijeme globalizacije financijskog kapitalizma u XX i XXI stoljeću

3.4. ZA KOGA PROIZVODITI ROBE I USLUGE

-Za koga treba proizvoditi robe i usluge:

- a) za sve građane- državljane kojima robe trebaju , ili
- b) samo za platežno sposobne subjekte potražnje roba

- Veza s motivima i ciljevima proizvodnje

Proizvode se dva tipa roba i usluga:

a) robe (auto, cipele...) za prodaju po **načelu zarade (u obliku profita, dobiti...)** za platežno sposobne subjekte potražnje- najveći dio roba

b) robe i usluge (zdravstvo, školstvo, socijalna zaštita...) po **načelu solidarnosti i humanosti....**

Suprotne tendencije: socijalizacija i privatizacija proizvodnje

- Odgovori na ta pitanja pokazuju karakter ekonomskog sistema i socijalno-klasni smjer politike o tim pitanjima

3.5. MOTIVI I CILJEVI PROIZVODNJE ROBA I USLUGA (1)

Različiti motivi i ciljevi u kapitalističkoj proizvodnji:

a) na mikro razini:

- egoistička želja za nekom zaradom (profit, kamata, dividenda...)
 - proizvodnja za platežno sposobne subjekte potražnje roba i usluga
- -opstanak na tržištu ili proširenje tržišta...

b) na makro razini:

Zadovoljavanje društvenih potreba – po načelu solidarnosti i humanosti- održavanje kohezije društva i poboljšanje životnog standarda (zdravstvo, školstvo, socijalna zaštita, demografski poticaji itd.)

MOTIVI I CILJEVI.... (2)

A. Smith u Teoriji moralnih osjećaja (1759.)- navodi motive proizvodnje i ponašanja ljudi:

1. Egoizam ili samoljublje (želja za zaradom bez obzira na to kako u kakvom su položaju ostali sudionici proizvodnje i trgovine- Laissez faire politike.. Politika slobodnog tržišta...)- pohlepa....

2. altruizam- simpatija, naklonost, solidarnost

3. želja za slobodom,

4. osjećaj pristojnosti,

5. radne navike, i

6. sklonost ka trgovanju i trampni

U kapitalističkoj ekonomskoj djelatnosti dominira egoizam

Usklađivanje konfliktnih motiva- individualna i socijalna zrelost

3.6. GDJE (NA KOJOJ LOKACIJI) PROIZVODITI ROBE

-Značaj izbora lokacije proizvodnje

a) zbog raspoložive radne

b) zbog blizine sirovina, putova, infrastrukture

Formiranje poduzetničkih zona u RH kao lokacija za proizvodnju roba i usluga i poticanje poduzetništva

Zapostavljanje ili ravnotežni razvoj pojedinih regija (županija...) u državi

Odluke o lokaciji poduzeća i proizvodnje donose;

a) poduzetnici- individualno.... Ili uz poticaj vlade

b) vlada – za strateški važnu proizvodnju

c) jedinice lokalne samouprave- gradovi, županije...

3.7. STABILNOST ILI NESTABILNOST PRAVNOG SISTEMA ..

Pravni sistem i sudovi treba da štite.

- Ustavne vrednote
- Vlasnička prava
- Pravo na rad
- Prava po osnovi radnog odnosa (pravo na plaću, pravo na zdravstveno osiguranje, pravo na mirovinsko osiguranje, pravo na štrajk, pravo radnika na sudjelovanje u upravljanju poduzećima...)

Stabilan ili nestabilan pravni sustav- poticaj i ograničenje poduzetništva i proizvodnje

Nestabilnost sadašnjeg pravnog sistema

- Sporost u rješavanju sporova i česte promjene propisa

3.8. TROŠKOVI PROIZVODNJE, CIJENE I ZARADA

Poduzetnički – investicijski projekt procjenjuje troškove proizvodnje nakon analize svih prethodnih problema

Sistem određivanja cijena:

- a) slobodno formiranje cijene na tržištu,
- b) Kontrola cijena od strane države
- c) Državni poticaji ili kompenzacije...

Uspoređivanje UKUPNIH TROŠKOVA I UKUPNIH PRIHODA

Procjena GUBITKA ili NEKE ZARADE (profita, dobiti, kamate...),
donošenje ODLUKE

-Pokretanje proizvodnje ili odustajanje od poduzetničkog plana

Temeljni problemi ekonomske organizacije društva rješavaju se pomoću izbora i konstrukcije EKONOMSKOG SISTEMA i ek.politike

4.RAZGRANIČENJE POJMOVA (1)

- Postoji i raširena je pojava brkanja pojmova:

1.ekonomija, 2. politička ekonomija, 3.ekonomika, 4.privreda,5. gospodarstvo, 6 . ekonomski sistem,- jer među ekonomistima nema jedinstva oko određenja njihovog sadržaja, opsega i značenja...

Razlikovati pojmove:

1.EKONOMIJA= polje (ili vrsta) društvenih znanosti koja istražuje proizvodnju, raspodjelu, razmjenu i potrošnju materijalnih dobara i usluga u nekom vremenu i prostoru (zemlji)

-ekonomija je mnogo širi pojam od ekonomike

2.POLITIČKA EKONOMIJA = prva i najstarija ekonomska i politološka disciplina preko koje se ekonomija (kako polje društvenih znanosti) počela (u 18. stoljeću) izdvajati iz filozofije, religije i politike u posebno polje društvenih znanosti

-istražuje veze , odnose i međusobne utjecaje ekonomije i politike,

RAZLIKOVANJE POJMOVA...

- EKONOMIKA (engleski: Economics)=jedna grana (znanstvena disciplina) koja se bavi alokacijom rijetkih resursa (radne snage, zemlje, kapitala...), na različita područja radi proizvodnje roba unutar izabranih (ili zadanih) prirodnih, pravnih, političkih i tehnoloških okvira... bez moralnih sudova
- Ekonomika se ponekad se-što je pogrešno- kao sinonim za čitavu ekonomsku znanost i kao disciplina s kojom se potiskuje i zamjenjuje Politička ekonomija
- PRIVREDA- dio ekonomije koji privređuje, tj. proizvodi robe i usluge; skup prirodnih resursa za proizvodnju i poduzeća koja proizvode robe i usluge u okviru postojećeg pravnog i političkog sistema; skup subjekata na strani proizvodnje i ponude roba i usluga; otuda sintagma- narodna privreda, it.

RAZGRANIČENJE POJMOVA (2)

GOSPODARSTVO- termin potječe od imenice Gospodar

Koristi se za označavanje različitih sadržaja:

a) polu-robna , a polu- naturalna proizvođačko-potrošačka poljoprivredna cjelina, odnosno seosko imanje koje je u vlasništvu jednog čovjeka, tj. gospodara koji upravlja poljoprivrednim imanjem. Jedan dio roba (kukuruz, pšenice, itd.) proizvodi za sebe i obitelj, a drugi dio, tj. viškove roba prodaje na tržištu...

b) oznaka za čitavu narodnu privredu (skup svih proizvođača roba) s kojom upravlja jedan gospodar....sinonim za 'narodnu privredu'...

c) dio ekonomskog sistema pomoću kojeg se upravlja tim sistemom u kapitalističkoj robnoj proizvodnji gdje nema jednog vlasnika, jednog gospodara, već mnoštvo vlasnika , menedžera i radnika....Koristi se kao sinonim za termin ' upravljački sistem' ili 'sistem upravljanja', tj. skup zakona i politika s kojim se regulira ponašanje proizvođača i potrošača u nekoj zemlji

Proces pretvaranja gospodarstva u kapitalističku robnu ekonomiju

5.EKONOMSKI SISTEM i njegova materijalna osnova

Kreira se u svakoj zemlji pomoću tzv. sistemskih-glavnih zakona...

- 1.Prirodni resursi (vode, polja, šume, rudnici, putevi,
2. Nasljeđeno i proizvedeno materijalno bogatstvo
- 3.Stanovništvo – koje se pojavljenje u ulozi subjekata proizvodnje i/ili potrošnje roba i usluga....
4. Privreda –skup subjekata proizvodnje i ponude roba i usluga..
5. Sistem raspodjele uvjeta i rezultata proizvodnje...
6. Sistem razmjene roba: tržište- cijene-burze-velesajmovi....banke-osiguravajuća društva....
7. Gospodarski sistem ili sistem upravljanja =skup sistemskih zakona (Zakon o poduzećima, Zakon o vlasništvu....itd.) koji reguliraju
 - a) prva vlasništva – vlasnički odnosi- prava radnika....itd.
 - b) oblike organizacije poduzeća....
 - c) menedžment..... Itd. – uloga sistemskih zakona i ek.politike...

6.MOGUĆA STANJA EKONOMSKOG SISTEMA

1. Ravnoteža ekonomskog sistema- ravnoteža AS i AD- poželjno i rijetko dostupno stanje.....

2.Neravnoteže i krize ekonomskog sistema

a) inflacija = opći porast cijena= višak potražnje nad ponudom roba-
Višak agregatne potražnje (AD) nad agregatnom ponudom (AD)roba

b) Deflacija = pad opće razine cijena= manjak ukupne potražnje nad ukupnom ponudom roba

c) masovna nezaposlenost =višak ponude nad potražnjom radne snage... nemogućnost rada i zaposlenja...

d) neravnoteža trgovačke bilance (više uvozimo nego izvozimo roba ili obrnuto..)

e) neravnoteža platne bilance.....

-Politika stabilizacije postignute ravnoteže ekonomskog sistema

-Politika stabilizacije neravnoteže ek- sistema...upravljanje krizama

-Dugoročna ekon. neravnoteža i kriza ekonomskog sistema u RH

7.REZULTATI EKONOMSKOG SISTEMA I EKONOMSKE POLITIKE U RH OD 1990. DO 2016.

- Kreirani su i koriste se ekonomski sistem i neoliberalna ekonomska politika koji ne odgovaraju maloj zemlji kao što je RH, u vremenu tranzicije, ali odgovaraju velikim zemljama koje prostor RH koriste za prodaju njihovih roba i širenje njihovih banaka, supermarketa, ...itd.
- Periferija kapitalističkog sistema (gdje je i RH) zaostaje za centrom kapitalizma
- Rezultati ekon.sistema i ek. politike od 90-tih do 2016.
 - a) relativna stabilnost cijena i nestabilnost realnog sektora privrede
 - b) deindustrijalizacija- propadanje i nestajanje domaće industrije
 - c) spori opravak privrede, pad BDP i spore stope ekon- rasta
 - d) masovna nezaposlenost
 - e) porast socijalno-klasnih razlika i socijalnih konflikata
 - f) masovni odlazak (bijeg) radne snage iz RH u države na Zapadu
 - g) pad broja stanovnika RH (nepovoljan odnos nataliteta i mortaliteta)
- h) velik dio zemljišta je neobrađen, a velik dio hrane uvozimo....(?!)

REZULTATI EKONOMSKOG SISTEMA I EK. POLITIKE (2)

-Zaključak: Potreban je izmjena sistemskih zakona i prijelaz;

a) od neoliberalne ka keyneijanskoj školi ekonomsko-političkog mišljenja i njenoj ekonomskoj politici, tj.

b) od prorecesijske ka razvojnoj ekonomskoj politici, te,

c) od neoliberalizma ka keynesijanskoj školi ekon. mišljenja

d) od trgovačke ka proizvodnoj orijentaciji ekon. politike

e) od političke stabilizacije krize i nestabilnosti ka politici razvoja

f)) od tehnika i politika vladanja (gospodarenja) ka politici razvoja

Sve se to očituje u polemikama i raspravama između konkurentskih škola ekonomsko-političkog mišljenja (neoliberali, marksisti, keynesijanci, institucionalisti....), odnosno između razvojnih ekonomista vs ekonomisti stabilizacije krize i trgovine.....

8.Literatura (1)

- 1.Stipetić Vladimir: HRVATSKO GOSPODARSTVO: Okruženje, naslijeđe, prijetnje,, nade i mogućnosti, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2013.
2. Stipetić Vladimir: *LAISSEZ-FAIRE* KAO EKONOMSKA POLITIKA HRVATSKE: Prilog razmatranju hrvatske gospodarske politike u minulih 25 godina, - objavljeno u Zborniku radova: EKONOMSKA POLITIKA HRVATSKE U 2006., Inženjerski biro, Zagreb, 2005., str. 1-65.
- 3.Veselica Vladimir i Vojnić Dragomir: QUO VADIS CROATIA: petnaest godina tranzicije.Gdje je Hrvatska?- objavljeno u Zborniku radova: EKONOMSKA POLITIKA HRVATSKE U 2006., Inženjerski biro, Zagreb, 2005 . Str. 66-102.

Literatura (2)

4. Nikolovska Natalija i Sundać Dragomir: Scenarij za slom zemalja u tranziciji, IBCC, Rijeka, 2001.
5. Samuelson A. Paul i Norhaus D. William: EKONOMIJA, 19. izdanje, Mate, Zagreb, 2010.
6. Polovina Svetislav i Medić Š. Đuro: Osnove ekonomije, Medinek, Zagreb, 2002.
7. Acocella Nicola: POČELA EKONOMSKE POLTIKE: Vrijednosti i tehnike, Mate i Zagrebačka škola ekonomije i managementa, Zagreb, 2005.
8. Medić Š. Đuro i Radošević Dubravko, urednici: POLITIČKA EKONOMIJA POST-TRANZICIJSKIH ZEMALJA, skripta, Ekonomski fakultet Zagreb, Zagreb, 2013.

Literatura (3)

9. Stojanov Dragoljub i Medić Đuro: MAKROEKONOMSEK TEORIJE I POLITIKE U GLOBALNOJ EKONOMIJI: Dominantne škole ekonomske misli, Ekonomski fakultet Sarajevo, Sarajevo, 2001.
10. Babić Mate: Ekonomska politika u uvjetima prezaduženosti, Zbornik: EKONOMSKA POLITIKA HRVATSKE U 2005., Inženjerski biro, Zagreb, 2004.
11. Baletić Zvonimir i Družić Gordan, urednici zbornika radova: IZ KRIZE U DEPRESIJU: Krizno stanje hrvatskog gospodarstva i pravci zaokreta ekonomske politike iz prorecesijske u razvojnu, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2012.